

De armoede geïnstitutionaliseerd

Het is al weer een aantal jaren geleden dat de eerste voedselbanken in Nederland werden opgericht. Voor de initiatiefnemers lag de aanleiding hiervoor bij het feit dat er steeds meer burgers tegen het einde van de maand door hun huishoudgeld heen waren en dus in feite onvoldoende geld hadden om in de dagelijkse levensbehoeften te voorzien. De voedselbanken kregen het voedsel in de beginfase vooral van de grote supermarkten, die hun producten die op of over datum waren niet meer in de schappen durfden te laten liggen. We weten allemaal dat producten die net over de houdbaarheidsdatum heen zijn, nog lang niet aan bederf onderhevig zijn. In plaats van deze producten weg te gooien, kregen ze alsnog een heel zinnige bestemming. Op zich dus een heel mooie actie. Iedereen blij. Dat het verschijnsel “voedselbanken” op structurele armoede duidde, hadden we toen nog niet zo in de gaten.

Rond 2011 bereikte de financiële crisis ook Nederland. 52 miljard moest er bezuinigd en omgebogen worden. Deze operatie kon ook voor de minderbedeelden niet zonder gevolgen blijven. Voedselbanken alleen bleken onvoldoende om voor de armen een menswaardig leven te garanderen. Daarom kregen de voedselbanken gezelschap van de kledingbanken. Burgers die kleding over hebben, brengen deze naar de kledingbanken waar de armen ze gratis kunnen op halen.

Onlangs hebben 100 zorgboerderijen in Nederland besloten om groenten en fruit te gaan kweken en deze producten aan te gaan bieden aan de voedselbanken. Daarmee ontstaat een vaste stroom van verse groenten en fruit, veelal op biologische basis gekweekt, voor de armen onder ons. Ook dit is op zich weer een heel mooie actie. Je kunt je enkel positief opstellen tegenover zo'n actie.

Met het ontstaan van voedsel- en kledingbanken en het creëren van een tuinbouwstructuur die gericht is op de minst bedeelde burgers, hebben we voor een (klein) gedeelte van onze bevolking een aparte economische structuur ontwikkeld, die enkel gebaseerd is op de goedgevigheid van andere mensen. De armen zijn volledig afhankelijk van deze goedgevigheid.

Met de participatie samenleving, zoals die momenteel gecreëerd wordt, is niet zoveel mis. De economisch-financiële crisis heeft ons duidelijk gemaakt, dat de welvaart van voorheen niet meer terug komt. We doen er verstandig aan ons hiernaar te schikken. De vraag is echter of wij het vanuit sociaal-politieke overwegingen acceptabel vinden om naast de reguliere economische structuur een aparte economische structuur voor de armen willen ontwikkelen. We weten dat als gevolg van de automatisering en robotisering de werkloosheid in de westerse landen blijvend hoog zal blijven. De discussie over een basisloon voor deze groep werklozen, begint thans op gang te komen. Je mag verwachten dat een gedeelte van de groep werklozen tot de eerder genoemde groep armen zal gaan behoren. Het begrip basisloon zal dan onderdeel gaan uitmaken van de zojuist genoemde economische structuur voor de armen.

Daarmee is, in weerwil van linkse politieke partijen, die de afgelopen jaren gepoogd hebben om een tweedeling in de maatschappij te voorkomen, de verfoeide tweedeling toch een feit.

Dit roept de vraag op of wij een maatschappij willen die bestaat uit een groep burgers die voor zichzelf kunnen zorgen en een groep burgers die afhankelijk zijn van de vrijgevigheid van anderen. Afhankelijke burgers hebben we altijd gehad, maar tot voor kort waren deze burgers afhankelijk van structuren die door onze regeringen opgericht waren met belastinggeld en dus niet afhankelijk van vrijgevigheid. Omdat deze structuren met belastinggeld gefinancierd werden, waren ze min of meer structureel van aard. Denk maar aan de sociale werkplaatsen. Nu de welvaart afneemt, komt ook een gedeelte van deze met belastinggeld gefinancierde structuren te vervallen.

Misschien kunnen we leren van Brazilië. Toen Lula in 2002 president werd van Brazilië, was het uitbannen van honger zijn primaire doelstelling. “Zolang er Brazilianen zijn die honger hebben, moeten wij ons schamen. Ik maak voedselsoevereiniteit tot prioriteit,” zei Lula. In 2009 liet Lula

het recht op voedsel in de grondwet vastleggen. Er werden volkskeukens geopend, stadsmoestuinen en voedselbanken opgericht en gratis schoolmaaltijden verstrekt. Gemeentes faciliteren gemeenschapsmoestuinen door braakliggende stukken gemeentegrond beschikbaar te stellen voor de armere laag van de bevolking.

Er is in Brazilië nu een economische structuur rond armoede opgebouwd waar de structuur in Nederland op gaat lijken, maar met het grote verschil dat de structuur in Brazilië vanuit politieke besluitvorming en middels financiën van overheidswege ondersteund wordt. Laten we hopen dat de politieke partijen in Nederland bereid zijn en het fatsoen op kunnen brengen om, zoals in voormalig ontwikkelingsland Brazilië, verantwoordelijkheid te nemen voor de minst bedeelden in onze samenleving en er niet op gokken dat de vrijgevigheid van de goed bedeelde burgers de genoemde structuren in stand zal houden.

Henk Geene